

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

27. november 1939. a.

Nr. 11

XVII AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr.	5.—	Tallinnas, Müürivahe tn. nr. 16. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lk. Kr. 40.—, ½ lk. Kr. 20.—,
Pooles aastas „	2.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr. 609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	¼ lk. Kr. 10.—, ⅓ lk. Kr. 5.—.
1923. aastak. „	—50	Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulutused
1924.—1935. a. à „	2.50		50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

α 303

SISU:

Andres Loorits—70-aastane	Lk. 163
Vallavolikogude valimised	„ 164
Koolide õppejõud omavalitsuste volikogudes	„ 167
Ehitustööde majanduslik organiseerimine	„ 169
Põllumajanduslikud rahvakoolid põllumajanduslikku kultuuri edendamaks	„ 172
Eesti Maaomavalitsuste Liidu tegevusest	„ 174
Kirjandust	„ 176
Küsimusi ja vastuseid	„ 176

KUULUTATAKSE MAKSVUSETAKS.

1. Ida Lükk'i isikutunnistus, mis välja antud Sõmeru vallavalitsusest 13. juul. 1923. a. nr. 116 all.

Omavalitsuse kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu
büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis- tegeliste Asutiste Kindlus- tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.—.

Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 35
Telef. 3-44 ja 16-12.

Peaesindused: Tallinnas, Rakveres,
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures-
saares ja Petseris.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

Ehitus ja Kodukaunistamisnõuande Talitus

valmistab

eelprojekte, projekte ja kavandeid vallamajade,
koolimajade, vanadekodude, lastekodude, haiglate
ja muude omavalitsusasutiste hoonete ehitamiseks,
ümberehitamiseks ja parandamiseks, nende
sisustamiseks ja ümbruse kaunistamiseks.

Tellimised palutakse adresseerida:

Eesti Maaomavalitsuste Liidu Büroole — Tallinn,
Müürivahe 16—30.

Andres Loorits—70-aastane.

30. skp. täitub Andres Loorits'al 70 aastat. Oleks võimatu uskuda sellist aastate-arvu temal, võimatu uskuda, et ta on jõudnud selle piirini, kui sellest ei kõneleks andmed. Teatavasti 5 aastat tagasi Andres Loorits seaduse käsul oli sunnitud minema pensionile. Ka siis tundus uskumatuna, et ta sai 65-aastaseks, et ta oli pensionile minekuks küps, mispärast tundus ka nimetatud seadusenõuegi tema suhtes eriti ülekohtusena, mitteelulisena. Kuid seadus on seadus — ning „meie Loorits“ pidi alistuma paratamatusele: ta läks pensionile. Temast sai seadusetähe järgi riigipensionär. Kuid — A. Loorits — riigipensionär — see nagu ei sobinud hästi, ei sobinud siis, kui Loorits lahkus riigiteenijate perest — ei sobi ka praegu. Kui keegi võib olla noor ja jääda nooreks, siis kuulub see au kahtlemata „meie Loorits'ale“. Ajahammast ei ole suutnud tema kallal midagi eriti tunduvat teha. A. Loorits on ikka ja alati sama, kellena tundsin teda palju aastaid tagasi ja kellena tunneme praegu. Noor välimuselt, veel noorem hingelt.

Tuleks küsida, mis on selle põhjustanud? Isiklikult julgen kinnitada, et see on tema usk meie omavalitsusse, on tema alati valmisolek teenida meie omavalitsust, olla tema eest tules.

Kes suudaks endale kujutleda meie omavalitsust ilma Loorits'ata? On ju meie omavalitsuse ajalugu ühtlasi „meie Loorits'a“ elulugu. See, kes võtaks endale Eesti omavalitsuse ajaloo kirjutamise, ei saaks mööduda A. Loorits'a isikust, ta tegevusest ning unustamatutest teenetest. Võib-olla A. Loorits'a isik ei ole tuntud laiematele hulkadele, kuid seda enam on ta tuntud omavalitsuste tegelaste seas. On tuntud neile, kes on ol-

nud tegevad Eesti omavalitsuse laialdasel tegevuspöölul, ja eriti neile, kes olid astumas esimesi samme omavalitsuse tegelasena.

Ise alati tegevuses, tööga üle koormatud, kuid alati leidus tal küllalt aega kõigile, kes pöördusid tema poole nõu või ta arvamise saamiseks. Ta oli ja on praegugi kõigile kättesaadavaks elavaks entsüklopeediaks. Mil-

leks tõesti vaevata end andmete ja allikate otsimisega mõne küsimuse lahendamisel, kui lihtsam on pöörduda Loorits'a mälu ja märkmete poole, eriti veel siis, kui on palju küsimusi, mis vajavad kiiret lahendamist? Selliselt oli saavutatud aja kokkuhoid ja ühtlasi Loorits'ale valmistatud lõbu ja headmeelt.

Ta on kündnud Eesti omavalitsuse tegevus põldu rohkem kui 45 aastat — algul vallakirjutajana, pärast igasugustes teistes ametites, ning kogu selle pika aja kestel oli ta Eesti omavalitsustegelase tõeliseks kujuks.

Tema elas ja elab omavalitsusele — tema alaliseks mureks nii Vene kui ka Eesti ajal oli: aidata kõigiti kaasa selleks, et omavalitsus võidaks endale selle, mis talle kuulub, mis kasulik kohalikule rahvale. Tema isiklik huvi ühtus üldhuvidega — näis, et talle on küllaldaselt tasutud, kui ta võis rõõmustada oma töö viljakusest, et omavalitsus, kellele ta oli pühendanud oma elutöö, on arenemas, on võtmas õiget suunda, on muutumas olulisemaks osaks Eesti Vabariigi valitsemises. Võib öelda, et see rõõm ongi meie Loorits'a nooruslikkuse saladuseks. Uskudes omavalitsusse ja tundes rõõmu, nähes, et ta usk on tõendatud tegelikkusega, ta elujõud ei võinud väheneda, vaid iga jõukultus oli alati tasakaalustatud jõukultuse tasutava rõõmuga.

„Meie Loorits“ ei ole poliitikamees, kuigi

ka tema on kuulunud erakonda. Ta ei püüa särada väljaspool oma tööpõldu, ega hooli kõnemeeste ilutulestikust. Ta on vaikne oma ülesannete juures, mõtleja, organiseerija, juhtija. Odavat poolehoidu ta ei otsi, talle on võõras igasugune kauplemine. Ta tunneb ainult sirget joont ja sellepärast ta mõtleb, teotseb, avaldab oma arvamist.

Kuid on silmapilke, kus ka „meie Loorits“ särab, tahtmatult särab, kus ta tundub eriti värskena, eriti noorena — see on siis, kui ta on oma kaasvõitlejate või sõprade seas. Siis on lõbu laialt — siis tuleb alati ajast nappus, siis tunduvad noored vanade-

na ja ainult Loorits tõesti noorena, täis jõudu ja elurõõmu. Säärasena meie tunneme Loorits'at ning säärasena tahame teda näha ka edaspidi. See tiivustab meid — tema sõpru, kuid on eriti kasuks veel meie noorele omavalitsusele.

Soovime siis temale... kuid mida? Ta on ju igati rikkam kui meie! Kuid soovime siiski ja — lubatagu ning vabandatagu — just puhtast omakasust lähtudes, et ta aastaid ja aastaid ikka säraks meie keskel, soendades oma leegitseva elutulega noori ja vanu.

Eugen Maddisoo.

Vallavolikogude valimised.

E. Dolf.

Riigikogu poolt võeti käesoleva aasta kevadel vastu Vallavolikogude valimise seadus, mis on avaldatud Riigi Teataja 16. mai 1939. a. numbris. See seadus on teatavasti rajatud isikuvallimise põhimõtetele, kuigi siin on ka sugemeid proportsionaalsest valimisviisist. Kuna aga puhtakujulist enamusvalimist, nagu see leiab aset Riigivolikogu valimise juures, raske on teostada omavalitsuste valimiste juures, siis on jäädud siin teatud mõttes segasüsteemi alusele.

Valimisviisi põhimõte tekitas Riigikogus elavaid vaidlusi. Osa Riigikogu liikmeid nõudis tungivalt proportsionaalse valimisviisi maksmapanemist omavalitsuste valimiseaduses selle põhjendusega, et muidu ei kajastavat omavalitsuste esinduskogud tõelist rahva tahet. Valitsus ja Riigikogu enamus leidis aga, et proportsionaalne valimisviis tuleb kõrvale heita, kuna see toob enesega kaasa rahva killunemise rühmitustesse ja sellega looks meile juba tuntud vana äreva olukorra mis aga ei ole soovitatav, ja sellepärast jääd peatuma teatud mõttes segasüsteemi juurde, mis on iseenesest lihtne ja selge.

Valimiste organisatsioon.

Vallavolikogude valimised eelpool nimetatud Vallavolikogude valimise seaduse põhjal toimusid 15. ja 16. oktoobril 1939. a. seniste vallavolikogude volituste lõppemise eel. Vallavolikogude valimise seaduse § 1 järgi moodustab vallavolikogude valimiseks iga vald oma administratiivpiirides 1—5 valimisringkonda, kusjuures valimisringkondade arvu ja nende piirid vallas määrab maa-

vanem vallavalitsuse ettepanekul. Nagu nähtub allpool toodud tabelist, oli vallavolikogude valimiste läbiviimiseks 244 vallas moodustatud 661 valimisringkonda. Tabelis puuduvad andmed valimisringkondade arvu kohta 3-es Harjumaa ja 1-es Saaremaa vallas, kuna nendes valdades on vallavolikogude valimised jäetud kas täies ulatuses või üksikutes valimisringkondades kinnitamata ja on kuulutatud välja uued valimised, mis toimuvad 3. ja 4. detsembril.

Üksikute maakondade valdades kujunes valimisringkondade arv järgmiselt:

Harju maakonna	29 vallas	—	75 valimisringkonda
Järva	13	—	38
Lääne	21	—	63
Petseri	11	—	24
Pärnu	22	—	35
Saare	15	—	50
Tartu	43	—	138
Valga	10	—	17
Viljandi	21	—	53
Viru	33	—	108
Võru	26	—	60

244 vallas — 661 valimisringkonda

Valdade piires kogu riigis oli moodustatud valimisringkondi:

63 vallas	—	1 valimisringkond,
32	—	2
84	—	3
43	—	4
22	—	5

Üksikute maakondade valdades oli valimisringkondi:

Maakond	Vallas	Valimisringkond
Harju maakonnas	8	1
	3	2
	12	3
	5	4
	1	5
Järva	2	1
	1	2
	7	3
	2	4
	1	5
Lääne	4	1
	2	2
	8	3
	4	4
	3	5
Petseri	5	1
	2	2
	1	3
Pärnu	3	4
	17	1
	2	3
Saare	3	4
	1	1
	9	3
Tartu	3	4
	2	5
	1	1
	11	2
	13	3
Valga	14	4
	4	5
	7	1
	1	2
	1	3
Viljandi	1	5
	7	1
	2	2
	8	3
	2	4
Viru	2	5
	1	1
	5	2
	16	3
	6	4
Võru	5	5
	10	1
	5	2
	7	3
	1	4
	3	5

Vallavolikogude valimise seaduse § 2 järgi vallavalitsus jagab valimisringkonnad häälte andmiseks jaoskondadesse. Vallavolikogude valimiste läbiviimiseks oli valimis-

ringkonnad kogu riigis jagatud 1199 jaoskonda, nendest langes:

Maakond	Valimisringk. kohta	Jaosk.
Harjumaal	75	136
Järvamaal	38	82
Läänemaal	63	121
Petserimaal	24	61
Pärnumaal	35	118
Saaremaal	50	71
Tartumaal	138	169
Valgamaal	17	40
Viljandimaal	53	108
Virumaal	108	196
Võrumaal	60	97

661 valimisringk. kohta 1199 jaosk.

H ä ä l e õ i g u s l i k e k o d a n i k e a r v. Vallavolikogude valimisel oli hääleõiguslikke kodanikke valijate nimekirjade järgi 427.240 (mehi — 194.834, naisi — 232.406) ehk 57,8% rahva üldarvust valdades. Hääleõiguslike kodanike arv 7. ja 8. jaanuaril 1934. a. toimunud vallavolikogude valimisel oli 485.902, seega rohkem 13,7%. Vahe on tingitud esiteks sellest, et 1939. a. kehtima pandud Vallavolikogude valimise seaduses ettenähtud 2-aastase püsiva elu- või töökoha nõude tõttu rohkem elanikke on hääleõigusest ilma jäänud, kui 1934. a. toimunud vallavolikogude valimisel, ja teiseks, et valdade elanike arv on vallavalitsuste andmetel aja vahemikul 1934—1939. aastani linnade elanike arvel vähenenud.

Sooline vahekord hääleõiguslike kodanike keskel on tugevasti naiste kasuks, nimelt moodustab naiste ülekaal 18,7%.

O s a v õ t t v a l i m i s t e s t. Vallavolikogude valimise seaduse § 49 järgi vallavolikogu valimisi ei toimetata neis valimisringkondades, kus on üles seatud sama arv kandidaate, kui tuleb valida vallavolinikke. Seda võimalust on valimisel kasutatud 293 valimisringkonnas nende üldarvust 661. Sellega on pääsenud ilma valimiseta vallavolikogudesse 3325 vallavolinikust 1291 volinikku ehk 38,8%. Tuleb sellejuures märkida, et üksikutes valimisringkondades on volinike kandidaate vähem üles seatud ja valituiks tunnustatud, kui vallavolinikke valida tuli, nimelt üle riigi 26 kandidaati, millest arvust langeb — Virumaa valdadele 10, Harjumaal valdadele 8, Pärnumaa valdadele 4, Tartumaa valdadele 3 ja Järvamaal valdadele 1 kandidaat.

Üldisest valimisringkondade arvust 661 on valimisi toimetatud 368 valimisringkonnas 2008 vallavoliniku valimiseks. Esitamise-

Maakondade valdade volikogude valimiste tulemuste kokkuvõtted. *)

Maakonna nimi	Valdade elanike arv				Hääleõiguslike kodanike arv		Vallavolinike arv		Esitatud kandidaatide arv		Tühistatud esitamiskirjade arv		Valimisi toimetati		Valimisi ei toimetatud		Hääleõiguslike kodanike arv valimisringkonnas, kus valimised toimetati		Hääletamisest osavõtnute arv		Osavõtnute % nende hääleõiguslike kodanike arvust, kus valimisi toimetati		Antud häälest tunnustati		Valimised			Märkeid
	mehi	naisi	mitmes	mitmes	mitmele vallavolinikule	mitmes	mitmes	mitmele vallavolinikule	mitmes	mitmes	kehtivaiks	kehtetuiks	kinnitati	jäeti kinnitamata	kinnitati	jäeti kinnitamata	mitmes valimisringkonnas	mitme vallavoliniku kohta	mitmes valimisringkonnas	mitme vallavoliniku kohta								
Harju . . .	81333	21934	25995	391	467	20	29	65	172	46	71	211**)	21490	5362	4835	47,4	9859	208	75	383	—	—	—	—	—	—	—	—
Järva . . .	47462	12762	14721	192	267	7	24	49	120	14	33	71**)	17507	4491	4169	49,5	8394	266	38	191	—	—	—	—	—	—	—	—
Lääne . . .	62621	18454	22150	285	398	2	41	85	199	22	36	86	28378	8133	7654	55,6	15426	361	61	285	—	—	—	—	—	—	—	—
Põhja . . .	65614	15727	17882	194	257	14	11	28	96	13	33	98	16106	4853	4563	59,1	9105	411	24	194	—	—	—	—	—	—	—	—
Pärnu . . .	63009	17251	19967	295	366	3	18	84	198	17	34	93**)	27239	7654	6584	52,3	13997	241	35	291	—	—	—	—	—	—	—	—
Saare . . .	45775	11185	15947	214	249	11	16	22	66	34	49	148	9125	2261	2603	53,3	4747	117	50	214	—	—	—	—	—	—	—	—
Tartu . . .	108328	28498	34146	552	787	15	82	106	346	56	63	203**)	38113	11834	11442	61,0	22705	567	138	549	—	—	—	—	—	—	—	—
Valga . . .	26292	6724	8206	132	209	4	15	36	116	2	4	16	13503	4225	3910	60,2	7967	168	17	132	—	—	—	—	—	—	—	—
Viljandi . . .	60485	15823	19283	279	401	14	41	84	213	12	24	66	26739	7608	7252	56,3	14813	245	53	279	—	—	—	—	—	—	—	—
Viru . . .	104622	26890	31046	452	535	4	44	80	293	64	116	230**)	25253	7240	6800	55,6	13820	220	108	442	—	—	—	—	—	—	—	—
Võru . . .	73121	19586	23063	339	513	11	47	80	279	13	17	60	34769	10749	9383	57,9	19496	336	47	314	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku . . .	738662	191834	232406	3325	4449	105	368	719	2008	293	480	1291	258242	74709	69195	58,7	140459	3440	746	3274	—	—	—	—	—	—	—	—

*) Kokkuvõtte andmed on koostatud 244 valla kohta, kuna neljas vallas on valimised kas täies ulatuses või mõne valimisringkonna kohta jäetud kinnitamata ja on kuulutatud välja uued valimised, mis toimuvad 3. ja 4. detsembril.
**) Vite maakonna üksikutes valdades on vallavolinike kandidaate 26 võrra vähem üles seatud ja valituks tunnustatud, kui tuli valida vallavolinikke.

kirju 368 valimisringkonnas oli esitatud 3158, milledest tühistati 105 esitamiskirja ehk 3,3%. Hääleõiguslikke kodanikke nendes valimisringkondades oli 258.242. Nendest võttis hääletamisest osa 74.709 meest ja 69.195 naist, kokku 143.904 kodanikku ehk 58,7% hääleõiguslikest kodanikest. 1934. a. toimunud vallavolikogude valimisil, kus need viidi läbi kõigis valdades kogu nende maa-alal, oli osavõtt suurem ja nimelt 65,6%.

Üksikute maakondade valdades kujunes valijate ja valimisiltpuudujate ning valimistest osavõtu suurem ja väiksem % järgmiselt:

	Valijate % hääleõigus- likest	Puudujate %	Valimistest osavõtu suurem %	Valimistest osavõtu väiksem %
Harjumaal	47,4	52,6	71,0	27,7
Järvamaal	49,5	50,5	72,6	40,0
Läänemaal	55,6	44,4	72,6	44,7
Petarimaal	59,1	40,9	78,7	44,4
Pärnumaal	52,3	47,7	68,4	38,2
Saaremaal	53,3	46,7	61,7	43,0
Tartumaal	61,0	39,0	73,8	38,4
Valgamaal	60,2	39,8	77,3	46,3
Viljandimaal	56,3	43,7	74,3	36,8
Virumaal	55,6	44,4	85,6	24,6
Võrumaal	57,9	42,1	73,2	40,6

Valijate vilumus. Vallavolikogude valimise seaduse § 51 järgi iga valimisedel sisaldab kõigi vastavas valimisringkonnas ülesseatud vallavolinike kandidaatide perekonnanimed ja nimed perekonnanimede tähestikulises järjestuses ning iga kandidaadi perekonnanime ette peab olema trükitud tühi ruut. Valimisedelil peab olema tähendatud, mitu vallavolinikku kuulub valimisele valimisringkonnast, samuti juhend selle kohta, kuidas kodanikul tuleb valimistel hääletada.

Sama seaduse § 59 järgi valija võib anda hääle nii mitmele valimisedelil tähendatud kandidaadile, kui palju vallavolinikke valimisringkonnast tuleb valida. Selleks valija märgib valimisedelil kandidaatide perekonnanimede ees olevas ruudus ristiga need kandidaadid, keda ta soovib valida. Kui valimisedelil on märgitud rohkem kandidaatide nimesid, kui valimisringkonnast tuleb valida vallavolinikke, loetakse valimisedel kehtetuks.

Lihtsad nõudmised, mis seatud üles valimisedeli äraandmisel on ikkagi komistuskiviks teatavale kodanike hulgale. Paljud olid hääletamisedeli andnud ära ruudus risti tegemata (erapooletud), teised olid kriipsutanud läbi üksikute kandidaatide nimed, kolmandad olid risti tegemise asemel kriipsutanud alla kandidaatide nimed, neljandad olid märkinud kandidaadid ära ristiga või joonega ruudu ees või nime taga, viiendad olid ruudukesest ristiga märkinud ära rohkem kandidaate, kui vallavolinikke valida tuleb. Ka muid eksimisi tuli ette. Kõik need hääletamisedelid, mis ei vastanud seaduse nõuetele, ei pääsenud kehtivusele.

Vallavolikogude valimistel tunnustati kehtetuiks 3440 häälet ehk 2,3%.

Vallavolikogude koosseis. Vallaomavalitsustelt saadud andmetel on vallavolikogudes suur ülekaal talundite omavolnikel, rentnikel ja perepogadel, kes juhvivad vanemate talu majapidamist, nimelt kuulub neile 3299 volinikust 2814 kohta. Ülejäänud 485 kohast on langenud koht — äriala tegelastele 82, mitmesugustele ametnikele 82, vabriku-, põllu-, ehitus- ja muude alade töölistele 78, käsitöolistele 50, kaluritele 41, töösturitele 37, kooliõpetajatele 21, kirikuõpetajatele, preestritele ja köstritele 14. Veel kuulub vallavolikogude koosseisu üksikuid kodanike liike, keda ei saa mahutada eelpool toodud liigitustesse.

Kokkuvõtte-tabel vallavolikogude valimiste tulemuste kohta on toodud lk. 166.

Koolide õppejõud omavalitsuste volikogudes.

Villem Maidre.

Omavalitsuste volikogude valimised toimusid alles hiljuti. Neis valimistes esinesid sageli kandidaatidena ja osutusid pärast ka volikogu liigeteks valituks koolide õppejõud. Kuna omavalitsuste poolt ülalpeetavate koolide õppejõud loetakse omavalitsuseteenijaks ja kõigil omavalitsuseteenijail ei ole lu-

batud olla edasi ametis samas omavalitsuses, kus ollakse volikogu liige, siis on õige nimel pool tuldud arvamusele, et õpetajad ja koolijuhatajad ei saa olla omavalitsuste volikogu liigeteks. See küsimus on leidnud käsitamist nii õpetajate kutselehe küsimustevastuste sarjas kui ka Õpetajate Koja nõu-

kogu viimasel koosolekul. Sel koosolekul on juhitud tähelepanu raskustele, mis on kohtadel tekkimas õpetajate osavõtust omavalitsuse volikogude tööst ja tehtud ettepanek, et Õpetajate Koja juhatus astuks kiires korras samme, et õpetajaile ei löödaks üks kinni volikogude tööst osavõtmiseks.¹⁾

Et kõnesolev küsimus vajab selgitust, peaks olema selge. Sest vajame vastust küsimusele, kas õpetajatel on seaduse järgi õigus olla omavalitsuste esinduskogude ehk volikogude liige?

Sellele küsimusele vastuse saamiseks peame pöörduma vastavate sätete selgitamisele asjaomastes seadustes. Linnavolikogude valimise seaduse²⁾ peatükk 2 ja peatükk 4 ei võta õppejõududel aktiivset ega passiivset valimisõigust. Neis normides ei leidu ühtki kitsendust, mis käiks õppejõudude kohta. Ka Vallavolikogude valimise seaduse³⁾ vastavad sätted ei sisalda kitsendusi koolide õppejõudude kohta. Seega evivad koolide õppejõud omavalitsuste volikogude valimistel nii aktiivse kui ka passiivse valimise õiguse, s. o. koolide õppejõud evivad valimistel hääleõiguse ja õiguse ennast lasta valida volikogu liikmeks ühtlastel alustel teiste kodanikega.

Ka Vallaseaduse⁴⁾ ja Linnaseaduse⁵⁾ sätted, mis käsitlevad volikogu koosseisu, ei räägi midagi sellest, et koolide õppejõud ei või olla volikogu liikmed.

Kuna Õppejõudude teenistuse seaduse⁶⁾ § 4 järgi loetakse omavalitsuste poolt ülalpeetavate õppeasutiste õppejõud omavalitsusteenijaks, siis on hakatud sellest tegema järeldusi, et koolide õppejõud kui omavalitsusteenijad ei saa edasi jääda õppejõududeks olles kooli ülalpidaja omavalitsuse volikogu liige. Sest Vallaseaduse § 80 p. 6 on üteldud, et vallasekretäriks ja ta abiks ei või määrata isikut, kes on vallavolinik, ja § 82 järgi teised n i m e t a t a v a d vallaomavalitsuse teenijad peavad vastama sama seaduse § 80 esimese lõike p. 6 nõudeile. Samuti Linnaseaduse § 138 p. 6 järgi linnasekretäriks ja ta abiks ei või kinnitada isikut, kes on sama linna linnavolinik ja § 147 järgi ei või linnaomavalitsuse ametnikeks ja teenijaiaks n i m e t a d a sama seaduse § 138 p. 6 ettenähtud isikuid.

Sellest selgub, et nii valla- kui ka linnaomavalitsuse ametnikeks ja teenijaiaks ei või

nimetada sama omavalitsuse volikogu liikmeid.

Edasi tuleb teravalt tähele panna, et omavalitsuste ametnikud ja teenijad jagunevad ametisse seadmise ehk määramise järgi v a l i t a v a i k s ja n i m e t a t a v a i k s. Nii on linna- ja vallavalitsuste liikmed valitavad ametnikud: vallavanemad, ta abid, linnavanemad ja abilinnavanemad, linnapead ja linnanõunikud valitakse kollegiaalse asutise linna- või vallavolikogu poolt ja kinnitatakse ametisse Siseministri poolt.⁷⁾ Valitavaiks omavalitsusteenijaiaks on ka omavalitsuste poolt ülalpeetavate õppeasutiste õppejõud, s. o. koolide juhatajad ja õpetajad. Õppejõudude teenistuse seaduse § 41 on expressis verbis selgesti väljendatud: „Omavalitsuste poolt ülalpeetavate õppeasutiste õppejõudude v a l i m i s t toimetab vastav valla-, linna- või maavolikogu.“ Sama seadusega on linna- ja maavolikogudele antud õigus kreedida õppejõudude valimine vastavale linna- või maakonna haridusnõukogule. Nii toimetab ka õppejõudude valimisi kollegiaalne volikogu või tema kreatsiooniorgan kollegiaalne haridusnõukogu. Õppejõu kinnitab ametisse Haridusministeerium.⁸⁾

Omavalitsuste teised ametnikud ja teenijad on nimetatavad omavalitsusteenijad, nagu: omavalitsuste sekretärid, abisekretärid, muu kantselei personaal, ka tehniline personaal jm. ning ka kooliteenijad. Neid eraldab seadus expressis verbis nimetatavaiks ametnikeks. Nii käsitatakse neid Linnaseaduse 4. peatüki 1. jaos „mille pealkiri „Linnaomavalitsuse nimetatavad ametnikud ja teenijad“ ja Vallaseaduse 2. peatüki 3. jao 3. jaotises „mille pealkiri „Vallaomavalitsuse nimetatavad teenijad“. Ka eelnäidatud seadustest minu poolt ülal toodud väljavõtetes on eraldatud just omavalitsuste nimetatavad ametnikud ja teenijad.

Mis järelduse võime nüüd eelkirjeldatud teha? Et nii Vallaseadus kui ka Linnaseadus ei luba omavalitsuse volikogu liigetel olla sama omavalitsuse nimetatav ametnik või teenija ja et see keeld pole kehtiv valitavate omavalitsusteenijate kohta; et omavalitsuste poolt ülalpeetavate õppeasutiste õppejõud on valitavad omavalitsusteenijad, kelle ametisse seadmine toimub ühtlaselt linnavalitsuste ja vallavalitsuste liigete ametisse seadmise ja valimise printsiibi alusel ja seega

¹⁾ Õpetajate Leht 27. okt. 1939, nr. 43.

²⁾ RT 1939, 41, 329.

³⁾ RT 1939, 41, 330.

⁴⁾ RT 1937, 32, 310.

⁵⁾ RT 1938, 43, 404.

⁶⁾ RT 1931, 59, 461.

⁷⁾ Vallaseaduse § 52 ja 55; Linnaseaduse § 67, 70, 81, 82, 83, 95, 96 ja 100.

⁸⁾ Õppejõudude teenistuse seaduse § 44 (RT 1934, 37, 330).

nende s. o. õppejõudude kohta pole kehtimas keeldu olla sama omavalitsuse esinduskogu (pro: volikogu) liige, kes peab ülal kooli, kus ollakse õppejõuks.

See küsimus peaks pärast seda arutlust olema täiesti selge. Kuid pole liigne juhtida tähelepanu veel Õppejõudude teenistuse seaduse § 4-le, mille järgi „omavalitsuste poolt ülalpeetavate õppeasutiste õppejõud on omavalitsusteenijad riigiteenijate õigustega ja kohustustega“. Seega neil õppejõududel on riigiteenijate õigused. Pole kusagil keelatud riigiteenijail olla omavalitsuste volikogu liige. Järelikult on riigiteenijail täielik õigus olla omavalitsuse volikogu liige ja see õigus

on omistatud ka omavalitsuste poolt ülalpeetavate õppeasutiste õppejõududele Õppejõudude teenistuse seaduse § 4 sätetega.

Käesoleva küsimuse juures peetagu veel silmas, et nii aktiivne kui passiivne valimisõigus on Eesti Vabariigi kodanike põhiõigusi. Selles suhtes kitsenduste tegemisel peab riigivõim talitama suure ettevaatusega ja neid ette võtma vaid äärmise vajaduse puhul. Kui seadusandja sel alal teeb kitsendusi, siis peab vastavas seaduses see sõnaselgelt väljendatud olema. Ei haldus ega kohus või oma kitsa seletusega luua põhiõigustesse kitsendusi. Käsitlevas küsimuses puudub selles ka igasugune vajadus.

Ehitustööde majanduslik organiseerimine.

Ins.-arh. A. Hellat.

(Järg.)

Enne kui asuda ehitusraamatupidamise käsitamisele, tuleb lähemalt selgitada aja jaotuse kava. Eelmises peatükis äratoodud töö ja materjalide arvestuses arvestati iga üksiku töö teostamise kestvus vastavalt üksikutele töödele paigutatavate tööliste arvule. Ajajaotuse kava on kõige piltlikum, kui teda koostada järgmiselt, tabelikujuliselt ja graafiliselt (vaata tabel lk. nr. 170).

Nagu sellest tabelist näha, on püstjaotuses kuupäevad ja loodjaotuses kõik ettetulevad tööd, kusjuures iga töö kestvus tähendatakse kahes jaos: mustade ruudukestega — kavatsetud töö kestvus ja hallidega — ehituse jooksul selgunud töö kestvus; samuti tähendatakse tööliste arv iga töö teostamiseks, pealmisesse lahtrisse kavatsetud arvu ja alumisesse tegelikkuses selgunud tööliste arv. Nii loeme tabelist, et alusmüüri kaevikute kaevamist alustati 2. mail, nagu kavas ette nähtud, kuid lõpetati 6. mai asemel 8-dal. Töölisi oli ka vähem tööle rakendatud 20 asemel 18; alusmüüride müürimist alustati päeva võrra hiljem, s. t. 6-ndal ja lõpetati 17-ndal; kuid 2 päeva — 15. ja 16. ei töötatud nähtavasti vihma tõttu jne. Tegelikule tööde juhile — kümnikule või tehnikule — on sarnane tabel eriti tähtis. Ta võib viibi-matult teatada, millal üht või teist materjali on vaja kohale tuua, mis päeval eriala töölised peavad oma tööga alustama. Samuti on see tabel tähtis ehitusplatsi korraldami-

sel. Sellest võib järeldada, missuguses järjekorras peab materjalid laduma üksikutele nendele määratud kohtadele. Ehituslaoplatsti korraldamise tähtsamaks juhiseks on materjalid nii laduda, et nad võimalikult lähedal oleks ja hõlpsalt kättesaadavad ehitustrepile või ehitusliftile, kust kaudu nad üles tuuakse ja ehitusele laiali kantakse. Mõistagi, et sarnase soodsa laokoha ruum on piiratud. Selleks peab ka seda soodsat ruumi võimalikult ära kasutama. Näiteks ühe ja sellesama koha peale trepi või lifti juurde laotakse ühe korruse müürimise ajal telliskivide ja segu liiva just nii suur hulk, kui on selle korruse püstitamiseks tarvilik. On viimane kivi müüri pandud, tuuakse samale kohale šaalungi materjal, millest tehakse ka kohe lae betooni valamiseks šaalungid. On need valmis, siis on see koht ka vaba ja kus enne telliskivid olid, tuuakse killustikku ja endisele liiva asemele — kruusa betooni valmistamiseks jne. Sel moel korraldatud materjalide ladumine ehitusplatsil vähendab materjali käsitsi tassimist ehituse ümbruses. Peab tähendama, et ajajaotuse kava koostamine on võrdlemisi raske ülesanne ja nõuab palju kogemusi ja täielikku töökäigu tundmist. Sellepärast on ka selleks võimelised ainult vilunud isikud, kes tunnevad põhjalikult kõiki asjaolusid, millega peab arvestama iga töö teostamisel.

Ehitusraamatupidamise peamisteks ülesanneteks on: 1) võimaldada üksikasjalikku

Töö №	Töö nimetus	Töö arv																															J	U	U	N	I			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31								
1	Alusmüüri kaevikud																																							
8	Alusmüüri müüritamine																																							
15	Keldri lae šahtungiteg.																																							
50	Bet.-raud. koh. aset.																																							
17	Bet. valam.																																							
9	I korruse müüritam.																																							

võrdlust eelarves ettenähtud kulude ja töö teostamisel selgunud kulude vahel; 2) näidata ehituskulude kasvamist suhteliselt ehitustööde arenemisele; 3) näidata materjali tarvitust samuti suhteliselt ehitustööde arenemisele; 4) näidata ehitusomaniku rahalist vahet igapäeva firmaga, kes ehitust varustab materjaliga või teostab mõnd erialalist tööd; 5) näidata ehitusomaniku rahalist vahet ehituse teostamiseks palgatud arhitekti või inseneri, tehnikute, ametnikkude, kümnikute ja töölistega; 6) näidata ehitusomaniku rahalist vahet haigekassa ja tööliste kindlustusühisustega; 7) näidata üksikasjalikult, mis otstarbeks, ühes vastavate ajavahemikkudega, on ehituseks määratud krediit kulutatud.

Et võimaldada üksikasjalikku võrdlust eelarves ettenähtud kulude ja töö teostamisel selgunud kulude vahel, selleks peab iga üksiku töö lõppemisel sisse kandma eelmises peatükis toodud töö ja materjali tarvituse tabelisse samas korras, kui eelarve töö ja materjali tarvituse arvestuseski, hinnad ja tööde ja materjalide hulgid. Sarnane eelarve võrdlev akt on suureks kasuks eelarve koostajale, kuna tal on võimalik näha, missugused olid tema vead ja missugused andmed olid valed ja milliste tööde ja asjaoludega tema ei arvestanud. Samuti tööde juhile on see akt kõige paremaks kontrollimise abinõuks. Sellest on näha, kas mitte materjali ei raisata või koguni kuritahtlikult ei kõrvaldata ja kas tööde teostamisel tunni viisi tööliste ka vajaliku kiirusega töötavad, või on tööde tehnilises organiseerimises vead. Töö ja materjali tarvituse akt koostatakse täielikus kooskõlas muu raamatupidamisega.

Üldiselt on ehitusraamatupidamine, võrreldes äri või tööstuse raamatupidamisega, palju lihtsam. Ehitusraamatupidamise tarvidus on registreerida kõik töö teostamiseks esinevad rahalised kulud, materjalide kulud ja töö kulud. Ainult seda registreerimist peab korraldama pidevalt. Memoriaali kantakse sisse kõik firmadelt saadud arved nii pea kui nad on esitatud ühes maksmise tähtpäevadega, kõigi palgatabelite üldsummad ühes vastavate maksmise tähtpäevadega. Samuti kantakse memoriaali kõik mahaarvami sed esitatud arvetest või palgatabelistest, tähendab seda, mis ehitusomanik ei arvesta ehituskuludeks; nagu materjali eest, mille kõlbmatus avastatakse alles peale arve esitamist või mahaarvamine tööliste palgast rikutud töö tõttu.

Näide:

Memoriaal.

Vahasalu 3-e kl. algkoolihoone ehitus.
Alatud 2. mail 1940 ja lõpetatud....

Kuupäev	N i m e t u s	Artikli hiud	Kokku	Maha ar- vestatud	Maksu tähtpäev
2. mail	A/S. Lubi — Tamsalu, arve nr. 315: kustutamata lupja 500 kg à 0,05				17. V 40.
" "	A/S. Mets — Märjamaa, arve nr. 560: 1"×4" laudu 800 rt. à 0,14 kr. 4"×4" prusse 800 " " 0,16 " 3" lõhendid 60 tk. " 1,50 "				2. VI 40.
6. mail	Mullatöölised: Palgatabel nr. 1-a 2., 3., 4., 5. mai				6. V 40.
	Müürsepad: Palgatabel nr. 1-b 5. mai				6. V 40.
	Lihttöölised: Palgatabel nr. 1-b 5. mai				6. V 40.
6. mail	A/S. Mets — Märjamaa, arve nr. 560: 4"×4" prussidest 200 rt. osutusid kõlbmatuks (osalt ussitanud ja osalt puupuna) ja tagasi saa- detud kokku saatekuludega				
	2.—6. maini kokku				
	4.—13. maini kokku				
	2.—13. maini kokku				

Nagu esitatud näitest näha, teostatakse kokkuvõtted kahes osas: 1) kokkuvõtte iga nädala kohta ja 2) jooksev kokkuvõtte. Nädala kokkuvõtted ja üldkokkuvõtted hõlbustavad kontrolli, kui võrrelda kokkuvõttesummasid töö edukusega. Et näidata materjalide tarvitust suhteliselt ehitustööde aremisele, selleks peab pidama laoraamatut, kuhu kantakse kõik ehitusplatsile toodud materjalid ühes vastavate hulkadega ja hindadega ja kõik ehituse tarvis väljavõetud materjalid ära näidates üksikasjalikult, mis otstarbeks üks või teine materjal on läinud. Ehitusraamatupidamises on laoraamat memoriaali kõrval võibolla kõige suurema tähtsusega. Kahjuks harilikult ei ole laoraamat üldse tarvitusel, ehk kui on, siis väga ühekülgset, sest harilikult mõeldakse lao all ainult neid materjale, mis on võimalik luku taha panna ja kust siis laovalitseja kas naelu, tõrvapappi või tsementi ja muud töölistele jaokaupa kätte annab. Mis otstarbeks on seda kõike laost välja antud, seda ei märgita kusagile ja see materjal, mis on ehitus-

platsile laotud, ei kuulu harilikult üldse laovalitseja hoole alla, olgugi et see osa on mitu korda suurem materjalidest, mis asetatakse kinnistesse laoruumidesse. On selge, et laovalitseja kohuseks on teada, kui palju on üldse materjali kogu ehitusplatsil ja kuipalju seda juurde tuuakse ja mis otstarbeks seda kõike tarvitatakse. Selleks peab laovalitseja alaliselt mõõtma kõik puu-, kivi-, raud-, segu- jm. materjali hulki nende vastuvõtmisel ja väljaandmisel olgugi, et see toiming tihti on kaunis raske, kuid teatava leidlikkuse ja kogemustega on seda võimalik lihtsustada. Ehitustel on traditsiooniks kujunenud, et kaal on ehitusel täiesti üleliigne. Kuid kahjud, mis võivad tekkida kontrollimata materjalide vastuvõtmisel ja väljaandmisel, milleks tuleb ka tihti kaalu kasutada, on sageli suuremad, kui kaalu soetamise kulu. Laovalitseja ei pea mitte ainult ehitusplatsil ja laoruumides ehitusmaterjali valvama, vaid tema kohuseks on ka ehitusel kokkuhoidliku materjali kasutamise järele valvata. Harilikult tegeleb sellega kümnik, kuid

arvestades kümniku suurt töökoormatust ehitusel (tema peamiseks ülesandeks on ju töökvaliteedi ja tööde kiire läbiviimise järgi valvamine), siis on vähegi suurema ehituse juures temal võimata täita eelpoolnimetatud

laovalitseja ülesandeid. Ehitustööde teostamisel on väga kasulik maksta laovalitsejale preemiat materjali kokkuhoiu eest ja kümnikule aja kokkuhoiu ja saavutatud töö kvaliteedi eest.

Näide:

Laoraamat.

Sisse tulnud.

Välja läinud.

Kuu-päev	Materjali nimetus ja firma	Hulk	Ühiku hind	Kogu hind	Kuu-päev	Materjali nimetus	Hulk	Ühiku hind	Kogu hind	Ots-tarve

Täielikuks ehituseraamatupidamiseks on tarvilik pidada ka kassaraamatut ja reskontrot, kuid et omavalitsusasutustel on niikuinii raamatupidamine olemas, siis on võimalik kõik maksmised üldisest kassaraamatust läbi kanda ja kõik rahalised vahekorrad üldisesse

reskontosse sisse kanda. Samuti on ettevõtjal ka üldine raamatupidamine, kus nimetatud raamatud esinevad. Eriti suure ehituse jaoks on soovitatav omaette raamatupidamine luua.

(Järgneb.)

Põllumajanduslikud rahvakoolid põllumajanduslikku kultuuri edendamas.

H. Summer.

Meie põllumajanduslike koolide võrk ei ole küllalt tihe. Põllupidajaile on püütud anda hädavajalist kutseharidust kursuste ja loengute kaudu. Kursused ja loengud ei võimalda aga anda põllupidajaile praeguse aja nõuetele vastavat küllaldast ettevalmistust.

Vanarahva tarkus ütleb kuuldust: „Ühest kõrvast sisse, teisest välja.“ Õppimiseks peame rakendama üldtuntud meetodilisi ja didaktilisi võtteid. Eel kõige nendest käib *i s e t e g e v u s*. Kõik meie teame lugu Sossesepast. Rikas peremees tahtis õpetada oma poega sepaks sel teel, et poeg aina vaatab, kuidas tööd tehakse. Ühtlasi kuulab ta ka õpetusi. Kui siis viimati möödus õppeaeg, oskas noormees suurest rauatükist valmistada ainult naaskli. Seegi kukkus karastamisel vette ja kuuludus ainult „soss“.

Vaatamisega ja kuulamisega ei saa midagi korralikult õppida. Tuleb kindlasti rakendada tööle. Harilikus koolis ei mõtlegi keegi

enam õpetada ainult sõnaga ja näitamisega. Lapsed peavad koolis hoolega *t ö ö t a m a*.

Ka täiskasvanute õpetamisel ei ole põhjust teisiti toimetada. Tuleb ka vanemad inimesed asetada õpilaste seisukohale, andes neile jõukohast tööd.

Meil tegutseb üle 600.000 inimese põllumajanduse alal, kuid veel hiljuti oli põllumajanduslike koolides ainult 1600 õpilase ümber. Sellest nähtub, et õppinud põllupidajate arv on meil nagu tilk meres. Põldu harivad alles kutseta isikud. Sellest aga ei või loota suurt edu. Põllumajandus on muutunud väga keerukaks teaduseks. Seda peajoonteski õppida nõuab palju vaeva ja õiget juhtimist.

Üheks niisuguseks teeks, mis võimaldab põllupidamise õppimist vähemalt peajoonteski, on põllumajanduslikud rahvakoolid.

Põllumajandusliku rahvakooli töö toimub järgmise kava järele kahe aasta jooksul.

A. Loomakasvatus.	
I Veisekasvatus, piimandus	40 tundi
1. Söötisõpetus.	
2. Aretusõpetus ja noorkari.	
3. Piimandus.	
4. Veistehoid; karjalaudad.	
II Hobusekasvatus	12 „
1. Söömine ja hind.	
2. Aretusõpetus ja noorhobused.	
III Seakasvatus	16 „
1. Söötisõpetus ja hind.	
2. Aretusõpetus, suguloomad, saaduste realiseerimine.	
IV Lambakasvatus	4 „
V Sulgloomad	8 „
Kokku 80 tundi	
B. Põllutaimekasvatus.	
I Üldine taimekasvatus	36 tundi
1. Maaharimine.	
2. Külv, seemendus.	
3. Taimehooldamine ja hoolitsemine.	
4. Koristamine ja saagi alalhoid.	
5. Taimekaitse.	
6. Külvikord.	
II Eri-taimekasvatus	28 tundi
1. Teraviljad.	
2. Kaunviljad.	
3. Juurviljad, kartul.	
4. Lina.	
5. Põldhein.	
6. Teised kultuurid, seemnekasvatus.	
Kokku 64 tundi	
C. Rohumaadekultuur.	
1. Niidud	8 tundi
2. Karjamaad	8 „
Kokku 16 tundi	
D. Aiandus ja mesindus	24 „
E. Metsandus	4 „
F. Korrastusõpetus	8 „
G. Põllumajanduslik tehnika	16 „
H. Üldained	12 „
1. Kodaniku- ja ühiskonnaõpetus.	
2. Põllumajand. arvepidamine.	
J. Põllumajandusl. päevaküsimusi	16 „
Kokku 240 tundi	

Kuigi tundide arv põllumajanduslikus rahvakoolis on kõigest 240, seega 120 aastas, võimaldab töötamine täiskasvanute isikute-

ga, kellel on juba palju väärtuslikke kogemusi, saada häid tulemusi.

Töö koolis ei piirdu ju ainult 240 tunniga, vaid tööd teevad õpilased ise raamatute abil nagu õpilased kunagi. Õpilastele antakse lahendada ka vajalikke ülesandeid iseseisvalt. Eks tundu selles töös juba uue vaimu puhangut.

Kooskäimine üksikutele loengutele ja kursustele ei võinud anda kuigi häid tulemusi. Lektor tuli kursustele mõneks päevaks. Ta kadus jälle teadmatusse. Mingit tihedat sidet tema oma õpilastega lühikese aja jooksul ei suutnud luua. Head kõnemeest siiski kuulati. Halba kõnemeest aga käidi vähe kuulamas. Veel hiljuti kurtis üks konsulent, et tema loengule loomakasvatuse üle oli tulnud kuulama kaks talupidajat. Ta töötanud nendega natukene aega ja lahkunud ka ise.

Põllumajandusliku rahvakooli töö aga on pikaajaline. Õpetaja suudab tutvuda oma õpilastega. Varsti on tal selge, kui palju tema õpilased suudavad. Juba töö algul võetakse tarvitusele vastavad käsiraamatud, mis võimaldavad õpilastele teha iseseisvat tööd. See on aga kooli lõppeesmärk. Tal tuleb viia õpilased selleni, et nad suudaksid õppida edasi peale kooli lõpetamise.

Põllumajanduse rahvakoolil on võimalik lahendada ka praktikaküsimusi. Püsiva ise-loomuga õppeasutuse juurde on võimalik luua praktikatalude võrk. See on aga töö edukuse mõttes kõige tähtsam.

Nii leidsime, et põllumajanduslike rahvakoolide abil võime esialgselt lahendada põllumajanduse alal töötavate isikute üldise kutselise ettevalmistuse. Nende asutuste ellukutsumine ja õige rakendamine muutugu meil üheks tähtsamaks küsimuseks. Meie vajame tungivalt kutselisi põllupidajaid. Harilikud põllutöökoolid ei suuda neid meile anda lähema aja jooksul.

Talvistel õhtudel aga on meie põllupidajail aega küllalt õppida. Võimaldagem neile seda. See õppimine ei lahuta neid oma harilikust tööst, kuna 120 tundi aasta kohta on väike aeg. Ainult head tahtmist ja arusaamist asja tähtsusest on tarvis. Siis lahenevad kõik teised küsimused ilma raskusteta.

Meil on põllumajandus peatootmisala. Temale tuleb pühendada ka kõige enam tähelepanu. Kui mõned teiste vähemate alade tegelased on kutseta, siis ei ole asi nõnda halb. Küll aga mõjub meile rusuvast, kui loeme, et annab: r u k i s — meil 100%, Soomes 120%, Rootsis 149%; o d e r — meil 100%, Soomes 146%, Rootsis 179% ja k a r t u l — Soomes 113%, Rootsis 119%

meie saagist (andmed 1931—1935. a. kokkuvõtteist).

Ometi ei ole kliimaatilised olud meil mitte halvemad.

On ülim aeg asuda põllupidajate kutselise ettevalmistuse radikaalsele lahendamisele. Üheks tõhusaks abinõuks sel teel on aga kindlasti põllumajanduslikkude rahvakoolide asutamine.

Omavalitsustel on hästi teada, kus võiks võrsuda elujõuline põllupidajate rahvakool.

Tema leiab ka hõlpsasti vastavad isikud, kes seda kooli eduga organiseerida võivad.

Senini on põllupidajate rahvakoolid saanud toetusi ministeeriumilt, maavalitsuselt ja vallavalitsuselt. Osa kulusid kaetakse ka õppemaksust. 1938/39. aastal oli Rapla Põllupidajate Rahvakooli eelarve 475.55 krooni. Säärastest kuludest saadakse alati üle, kui rahval on asja vastu huvi.

Korralikku tööd armastab aga meie rahvas alati healmeel teha.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu tegevusest.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek 2. ja 9. novembril 1939 Tallinnas, Liidu Büroo ruumides, Müürivahe tn. 16—30.

Arutati Siseministeeriumi poolt Eesti Maaomavalitsuste Liidu põhikirja eelnõus tehtud muudatusi ja otsustati nende muudatuste kohta esitada seisukohad koos Linnade Liidu juhatusega.

Arutati Liidu Büroo poolt koostatud maaomavalitsuste töökorra kava ja otsustati saata see Siseministeeriumile esialgseks teadmiseks ning kõigile maaomavalitsustele lõplikkuks seisukoha võtmiseks ja oma soovide teatamiseks vajalikkudeks muudatusteks.

Vaadati läbi Haridusministeeriumi Kutseoskuse Osakonna poolt arvamuse avaldamiseks saadetud: 1) Tööstusliku kutseoskuse alal antud määruste, juhendite ja nimestike edasikehtivuse määruse eelnõu ja 2) Tööstusliku kutseoskuse seaduse alla arvatud tööalade nimestik. Maaomavalitsuste seisukohalt leiti mõlemad kavatsused olevat vastu võetavad.

Petseri vallamaja ehitusplaani ja ehituseelarve valmistamise hinda otsustati Petseri Vallavalitsuse palvel alandada 25% võrra ja määrata see summa toetuseks Petseri vallale.

Arutati Liidu Büroo töökorraldust ja määrati:

1) Liidu Büroo jooksev asjaajamine toimub igal tööpäeval kella 8—15, kõnelusteks isiklikult ja telefoniga on peasekretär, nõunik ja arhitektid Büroos saadavad kella 11—13, väljaarvatud juhud, kui nad sel ajal esindavad Liitu teistes asutistes.

2) Liidu Ehitus- ja Kodukaunistamisnõuande Talituse kirjavahetus toimub koos Liidu

Büroo kirjavahetusega ja käib peasekretäri või selle asemel nõuniku ning asjas tegeva arhitekti allkirjaga.

Kodukaunistamisnõuande konsulendi ametisse võtmise lükati edasi omavalitsuste hoonete ümbruse korraldamise järgmiseks hooajaks.

Kuulati ära Liidu Büroo informatsioon mitmesuguste esile kerkinud küsimuste kohta, võeti seisukohad ja anti juhendeid nende lahendamiseks ja edasiarendamiseks.

Kuulanud ära Liidu Büroo poolt kogutud andmed vallamajade ja koolimajade seisukorrast ning valdade majanduslikkudest võimalustest uute vallamajade ja koolimajade ehitamiseks Liidu juhatus otsustas esineda selles asjas Siseministrile järgmise ettekandega:

Enne valdade territoriaalset ümberkorraldust, mis toimus käesoleva aasta 1. aprilliks, oli meil 365 valda ja 363 vallamaja; 2 vallal puudus vallamaja. Neist 363 vallamajast on ehitatud enne 1900. a. — 275, 1901—1920. a. — 60 ja pärast 1920. a. — 28 vallamaja. Kõik need vallamajad on ehitatud omaaja vajaduste ja arusaamade kohaselt, kui vallad olid väiksemad ja nende ülesanded piiratumad, kus valla kantseleitööga tuli toime üksainus vallakirjutaja, mõnel üksikul oli ka õpilane või abiline. Suur enamik vallamajade on puust ja juba kaugelt üle 40 a. vanad, ega suudagi enam kauemini kuigi pikalt püsida.

Nüüd teostatud valdade territoriaalse ümberkorraldusega, kus 365 vallast moodustati 248 valda, on vallad märksa suurenenud ja

senised niikuiini juba vanad vallamajad jäänud neile ka veel kitsaks, sattunud valla ühele äärele ning seetõttu muutunud vallavalitsusele asjaajamist raskendavaks kui ka elanikkonnale raskelt juurdepääsevaiks. Vallamaja asukoha sobimatuks muutumine tekitab eriti nurinat uuel moodustatud valla nendes osades, mis on endisele — kasutada jäänud vallamaja asukoha — vallale juurde liidetud teistest endistest valdadest. See vallamaja asukoha sobimatus raskendab mitme endise valla osade kokkukuuluvuse tunde ja koostöö tahte kasvamist, mis vajalik vallaomavalitsuse tegevuse edukuseks.

Kõik need asjaolud paratamatult sunnivad vallaomavalitsusi võimalikult kiiresti ehitama omale uusi vallamaju uuel moodustatud valdade keskustesse.

Seni on vallaomavalitsused oma majandusliku jõu koondanud koolimajade ehitamisele. Algkoolide kursuse laiendamine endiselt 3 aastalt 6 aastale mitmekordistas õpilaste arvu, sundis valdu seniseid koolimaju juurdeehitustega laiendada ja uusi koolimaju juurde ehitama, mis on nõudnud neilt suuri pingutusi.

Kogutud andmete järgi valdadel on uusi ja ümberehitustega nõuetele ja vajadustele vastavateks korraldatud koolimaju 490, vaja on veel ümber ehitada või uuel ehitada 482 koolimaja, mis vallavalitsuste umbkaudsete kalkulatsioonide järgi läheks maksta kr. 16.371.601,—, keskmiselt üks koolimaja kr. 33.965,—, mis on õige tagasihoidlikult arvatud.

Vallamaju, mis nõuetele ja vajadustele vastavad ning võiksid veel mõni aeg püsida ja jääda kasutatavaiks, on 86, uuel ehitada või ümberehitada on vaja 161 vallamaja, mis vallavalitsuste umbkaudsete kalkulatsioonide järgi läheks maksta kr. 5.797.496, keskmiselt üks vallamaja kr. 36.009, mis samuti kui koolimajade ehitushind, on arvutatud tagasihoidlikult (Ruhnu vald elab muistisel viisil ilma vallamajata ega kavatse seda ehitada).

Vallad soovivad teostada ehitused kolmel viisaastakul järgmiselt:

Koolimajade ehitamise				
Järjekorras	Arv	Ehituskulude kogusummad	Loodetakse katta valla summadega	Vajatakse laenu
		kr.	kr.	kr.
I	200	7.411.265	2.687.810	4.723.455
II	151	4.706.436	1.907.440	2.798.996
III	131	4.253.900	1.675.495	2.578.405
Kokku	482	16.371.601	6.270.745	10.100.856

Vallamajade ehitamise				
Järjekorras	Arv	Ehituskulude kogusummad	Loodetakse katta valla summadega	Vajatakse laenu
		kr.	kr.	kr.
I	112	3.843.796	1.460.796	2.383.006
II	21	781.700	328.700	453.000
III	28	1.172.000	413.500	758.500
Kokku	161	5.797.496	2.202.996	3.594.500

Selle üldise kava järgi vallad tahaksid ehitada esimeses järjekorras 200 koolimaja ja 112 vallamaka, millele järele neil on tunniv vajadus. Nende koolimajade ja vallamajade ehituskulud on tagasihoidlikult kalkuleeritud kokku (7.411.265+3.843.796) kr. 11.255.061,—, millest vallad loodavad katta oma summadega (2.687.810+1.460.796) kr. 4.148.606,— ja laenudega (4.723.455+2.383.006) kr. 7.106.455. Kui võtta kava teostamiseks viisaastakud, siis valdadel tuleb esimesel viisaastakul ehitamiseks koguda maksudega igal aastal (4.148.606 : 5) kr. 829.721,—.

Käesoleva aasta alul valdadel oli laenusid kr. 3.851.745,45, millede kustutuseks ja intressideks on võetud eelarvetesse kr. 255.415,70, seega $\left(\frac{255.416,70 \times 100}{3.851.745,45} \right)$ 6,63%. Kui kavatsetavad uued laenud kr. 7.106.455.— saadakse senistel tingimustel, siis esimese viisaastaku lõpul tuleks valdadel nende kustutuseks ja intressideks maksta $\left(\frac{7.106.455 \times 6,63}{100} \right)$ kr. 471.158.

Valdade omaltpoolt ehitusteks kogutavad summad ühes laenude kustutuse ja intressidega tõstavad valdade kulusid esimese viisaastaku lõpul (829.721+471.158) kr. 1.300.878 aastas. Kuna vallaomavalitsuste muud maksud, peale kogukonnamaksu, võetakse juba kõrgemate normide määral, siis kulude tõus kr. 1.300.878 tuleb katta kogukonnamaksuga, mis tõstab kogukonnamaksu ühelt maksnikult keskmiselt (1.300.878 : 350.000) kr. 3,71. Käesoleval aastal on kogukonnamaksu üleriigiline keskmine määr ühe maksniku kohta kr. 10,06; mõnes maakonnas aga tõuseb see keskmine juba üle 12 krooni.

Eeltoodust järgneb, et valdadel praeguste maksunormide piirides tekitab raskusi koolimajade ja vallamajade ehituskuludeks ühe kolmandiku omalt poolt kokkukogumine esimesel viisaastakul, nagu nad kavatsevad. Näib, et esimesel viisaastakul teostada ka-

vatsetud ehitustest tuleb osa edasi lükata järgmisteks viisaastakuteks.

Koolimajade ehitamiseks on asutatud koolimajade ehitusfond. Kui sellest laenude andmine valdadele jätkub vähemalt ehituskulude kahe kolmandiku osa suuruses, siis võivad vallad koolimajade ehitamisega toime tulla. Vallamajade ehitamiseks ilma samasuguse fondi kaasabit ei ole väljaväeteid. Vajadustele vastava vallamaja puudumine aga raskendab vallavalitsuse tegevust.

Vallad on eesti riikliku organisatsiooni aluseks, nende tegevuse korralikkus ja edukus on riigi heaolu eelduseks. Seepärast Eesti Maaomavalitsuste Liit palub: asutada koolimajade ehitusfondi eeskujul samasugune vallamajade ehitusfond ning võimaldada sealt valdadele vallamajade ehitamiseks vähemalt ehituskulude kahe kolmandiku osa suuruses pikaajalise laenu saamine, kuni 50-aastase tasumise tähtajaga ja intressidega mitte üle 2%, kui vähema %-ga võimalik ei ole laenu anda.

Kirjandust.

Novembri kuu lõpupäevil ilmub trükist raamat: „Vallaseadus, seletustega“ — Viru Maavalitsuse Administratiiv-osak. juhataja R. Känd'i väljaandel.

Selle eriväljaande järele tundus tarvidust juba mõnda aega, kuna seaduse üksikuid osasid ja paragrahve on ajajooksul mitu korda muudetud. Kui arvesse võtta ka 1) vallaomavalitsuse korralduse alal antud määrusi, mis laiulipaisatud paljudesse Riigi Teataja numbritesse, mis raskendab Vallaseaduse käsitamist ja 2) vajadust nende määruste ja muude Siseministrilt Vallaseaduse käsitamiseks antud juhtnööride koondamiseks ühte tervikusse, siis on sellega põhjendatud tähendatud väljaande ilmumine.

Selles väljaandes on Vallaseaduse paragrahvid varustatud: seletustega, viidetega vastavatele eriseadustele, väljavõtetega eriseadustest, Siseministrilt antud määruste, juhtnööride ja ringkirjadega, Riigikohtu vastavate otsuste kokkuvõtetega jne., mis kergendab Vallaseaduse küsimustega tegelevate ametiasutiste ja -isikute tööd ja on käsiraamatuna ülevaatlik ja ühtlasi hädava-

jalik mitte ainult ametiisikutele, vaid ka vallavolinikele ja kõigile kodanikele, kellel kokupuutumist vallaomavalitsuse tegevusega.

Eriti peaks see raamat olema peale vallaomavalitsuste ja vallaametnike kõigil vallavolinikel, kes asuvad lähemal ajal oma ülesannete täitmisele, et nad oleks teadlikud nende otsustamisele kuuluvate küsimuste sisust, ulatusest ja menetlusest.

Soovitav oleks, et iga vallavolinik oma ametikohuste täitmisele asudes saaks ühe eksemplari Vallaseadust, milleks vallavalitsused võiks korraldada ühistellimisi.

Samuti on see vajalik igas avalikus raamatukogus, et oleks kättesaadav igale kodanikule.

Selles lootuses, et tähendatud väljaanne levib kõigi eelnimetatud asutiste ja isikute seas, on püütud ka raamat oma hinnalt teha kõigile kättesaadavaks.

Väljaande lehekülgede arv 80.

Üksikraamatu hind Kr. 1.—. Tellida saab: Rakvere, Postkast 29.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 41. Sõjaväeteenistusse võetavate isikute kogukonnamaksust. Palun teatada, kas tuleb kogukonnamaksuga maksustada isikut, kelle maksumäär oleks 10 krooni 1939. a., maksu tähtaeg 1. novembril s. a., kui isik läheb sõjaväeteenistusse sundaega teenima 1. oktoobril s. a.

Vastus: Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310) § 117 esimese lõike p. 1 määrab selgesti, et kogukonnamaksust on vabad tegelikus sõjaväeteenistuses olevad isikud, välja arvatud õppustele võetud reservlased, tegeliku sõjaväeteenistusaja kestusel ja kogu selle aasta, mille kestel nad vabastatakse tegelikust

sõjaväeteenistusest. Seaduse sellisest sõnastusest tuleb järeldada, et tegeliku sõjaväeteenistusse võetud isikute kogukonnamaksu maksukohustus lõpeb sel päeval, mil nad tegeliku sõjaväeteenistusse võetakse ja neilt võidakse nõuda ainult kuni selle ajani kogukonnamaksu aastamäärast vastava osa tasumist. Seejärgi, 1. oktoobril tegeliku sõjaväeteenistusse võetud isikutelt võiks nõuda kogukonnamaksu tasumist ka kuni selle ajani ainult, s. o. $\frac{9}{12}$ kogukonnamaksu aastamäärast, kuna maksu-aastaks loetakse kalendriaasta.